

Даниленко Л.П.

Співробітник кафедри іноземних мов, магістр з економіки підприємства,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ЕКОНОМІКА В ЕКОЛОГІЇ: ОЦІНКА ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Економіка навколишнього середовища це підрозділ економіки, що займається проблемами ефективної алокації ресурсів навколишнього середовища. Навколишнє середовище має пряму вартість, і крім того, створює вартість завдяки сировині, що використовується в економічній діяльності – деревині, корисним копалинам, водним ресурсам, роблячи таким чином економіку та екологію взаємопов'язаними. Саме тому, управління економічною діяльністю суттєво впливає на навколишнє середовище, що, у свою чергу, відображається як на благополуччі суспільства, так і на результативності економіки [2, с. 3-4].

В ринковій економіці завжди циркулює інформація про те, як споживачі оцінюють певний товар, тому що тоді стає очевидним, скільки вони готові заплатити.

Коли у виробництві певних товарів використовуються природні копалини, можуть виникнути інші фактори – питання їх обмеженості, створення забруднення, - які не враховуються при обчисленні їх виробничої собівартості. В таких випадках, питання обмеженості чи забруднення стають зовнішніми чинниками, тобто коштами, що є зовнішніми по відношенню до ринкової ціни продукту. Якщо б до ціни товару були включені ці повні кошти, то його вартість для кінцевого споживача була б набагато вищою.

Оцінка вартості об'єктів навколишнього середовища – це процес перекладання грошової вартості на товари і послуги навколишнього середовища, багато з яких взагалі не мають чітко вираженої вартості. Цей процес не слід плутати з оцінкою умов навколишнього середовища. Прикладами товарів і послуг навколишнього середовища можуть слугувати коралові рифи, види гір, рослинний і тваринний світ. Ці товари також включають до себе багато непрямих процесів, таких як басейни водоймищ і водопостачання, зменшення площ лісів та кількості вуглецю, контроль за ерозійними процесами, консервація екосистем, зберігання генетичного матеріалу тощо [1, с. 12].

Для того, щоб дати оцінку цим товарам і послугам, економісти провідних країн розробили цілий інструментарій методів вартісної оцінки. Одна із загальних типологій цих методів полягає в наступному:

1. Методи, що відображають зміни ефективності виробництва, такі як у випадку з сільськогосподарськими землями, лісовими угіддями, рибними господарствами чи здоров'ям людини.

2. Методи, що використовують дані опитувань для оцінки вартості; ці методи «встановлених переваг» ще зазвичай називаються методами імовірнісної оцінки (МІО).

3. Методи виявлених переваг, які використовують гедоністичні ринки для

оцінки цінностей; до цих методів відносяться підходи оцінки майна та підходи оцінки вартості землі.

4. Підходи сурогатних ринків, такі як метод транспортно-шляхових витрат (інший підхід виявлених переваг) [3, с. 2].

Кожен з цих методів є добре розвиненим і широко використовується в багатьох розвинених країнах. Існують тисячі прикладів їхнього використання, зокрема в Канаді. З використанням цих методів можна виміряти часткову або повну вартість різних природних ресурсів.

При цьому досить корисною є концепція загальної економічної цінності (ЗЕЦ), яка відкрито визнає, що економічна вартість товару чи послуги складається з різних частин, деякі з них є матеріальними і використовується безпосередньо, а інші – нематеріальні або дуже віддалені. Традиційно ЗЕЦ представляється у вигляді графіку або діаграми, де вона поділена між споживчою вартістю (включаючи пряму споживчу цінність та видатки, пов'язані з непрямим використанням за умови, що товари і послуги навколишнього середовища надають матеріальні блага, які використовуються теперішнім поколінням) і так званою неспоживчою вартістю. Між споживчою та неспоживчою вартістю знаходиться цінність альтернативного варіанта (цінність для людини мати відкритий вибір для майбутнього використання).

Концепція економічної цінності, як і будь-яка інша, має свої сильні та слабкі сторони. По-перше, економічна оцінка відображає цінності людей і суспільства – такі цінності дуже часто є частковими та неповними. Традиційна ситуація з недостатньою кількістю ринків для багатьох товарів та послуг навколишнього середовища тепер повільно змінюється, і для людей виникають нові можливості висловити свої побажання за допомогою ринкових сил. Наприклад, добровільні внески в групи з консервації навколишнього середовища, купівля майна з особливими екологічними властивостями, сплата за екологічні послуги, придбання еко-туристичних путівок і підвищення попиту на екологічно чисті продукти. У зв'язку з тим, що не всі товари навколишнього середовища можуть бути перетворені на приватні ринки (і концепція ЗЕЦ визнає це), еволюція економічної оцінки та поява активних ринків є важливим кроком, але не панацеєю для всіх питань екологічного менеджменту. Однак, еволюція ринків надає надзвичайно корисну інформацію щодо покращення екологічної політики [3, с. 6].

По-друге, ринки ще є не досить розвинутими для багатьох екологічно чистих товарів та послуг – особливо для тих з них, що мають довгостроковий або невизначений вплив. На сьогодні існують тенденції як до недооцінки їхньої важливості через брак знань, так і до заниження купівельної спроможності споживачів щодо цих товарів. В цих випадках підвищення уваги та знань суспільства може збільшити економічну цінність цих проблем, але в кінцевому рахунку, відповідна реакція вимагатиме змін у політиці щодо цієї проблеми, які мають бути проведені на рівні уряду, тому що приватні ринки не можуть урегулювати ці питання.

По-третє, багато методів економічної оцінки є повністю розробленими і протестованими в різних ситуаціях. Для деяких технологій, як метод імовірнісної оцінки або використання залежності «доза-відповідна реакція» та оцінка її впливу на здоров'я, ці методи перейшли з розряду експериментальних до розряду традиційних. Виключенням є випадки зі значними змінами (де потрібні подальші корективи),

і тут економісти мають сфокусувати свою діяльність на якісному застосуванні тих інструментів, що є в наявності.

По-четверте, неабияку складність представляє собою процес перетворення результатів досліджень на практичні зрозумілі поради та використання їх в процесі формування політики щодо цього питання[3, с. 7].

Тож, оцінка вартості екосистем – це складний процес, за допомогою якого економісти намагаються призначити вартість природним ресурсам або екологічним вихідним потокам та послугам, що надають ці ресурси [1, с. 17]. Не зважаючи на складність цього процесу, він дозволяє посадовцям приймати рішення, що базуються на спеціальних порівняннях, частіше грошових, ніж інших. Таким чином, необхідним завданням є встановлення загального вимірювання для оцінки інших альтернатив.

Перелік використаних джерел:

1. Anderson D., Sedjo R. - Environmental Economics: The Essentials – The Environmental Literacy Council, 2007.
2. Environmental economics: Meaning, Definition and Importance, 2007.
3. John Dixon - Environmental Valuation: Challenges and Practices, 2008.

